

Fra sidskjørt til røde strømper

Av EVA BRATHOLM

Landet over tregrensa er befrikkede områder for oss kvinnesaks-kjempere. Vi med Camilla Collett i bakhodet, Sirene på nattbordet og et våkent blick for all mannsjåvinisme, kan for et øyeblikk slappe av. I fjellheimen råder en slags kjønnskampens våpenstillstand. For en gangs skyld lurar ikke mannssamfunnet på oss bak hver en bergnabb. Vi kan faktisk tillate oss å betrakte menn med vennlighet og en romslig holdning. Selv de mest paradisk barske menn med stor M-kan vi storsinnet smile til. Det føles nesten som om den forjettede likestilling har nådd våre høyereliggende strøk.

Forskjellen på oss er ganske enkelt ikke så stor. Rollen er den samme - vi løper eller rusler fra hytte til hytte, vi fryder oss over den samme naturen enten den har utstyrt oss med x- eller y-kromosomer. Oppgaven er den samme; vi får oppføre oss pyntelig og sørge for å overleve, uansett kjønn. I fjellet nytter det lite å satse på myk kvinnelig assistanse om en skjorteknapp skulle løsne. Like så lite som man kan stole på at en oppmerksom gentleman dukker opp når skibindingen trenger reparasjon.

Det er kanskje den barske virkelighets utfordringer som får oss til å stå sammen last og brast uavhengig av såkalt sterkt eller svakt kjønn. Når stormen suser, vinden pisker og det er to mil igjen til hytta, eller når man er ti personer som er blitt tildelt soveplass på tørkerommet, da er det helt andre og vesentlige ting enn kjønnsroller å bry seg om. En blir styrket i troen på at disse rollene er rene kulturfenomener, i natursamfunnet eksisterte de nok ikke i fantasien en gang.

Når de selvsamme roller ikke er så framherskende i fjellet, har det kanskje også noe med påkledning å gjøre. Inntullet og påpakket ser vi unektelig ganske kjønnsløse ut - alle i hop. Men det er jo slik det skal være ifølge fjellreglene. Og om noen ikke vet det, og gir seg ufornuftigheten i vold, så kan det like gjerne være han som hun. Om

Etter Bratholm

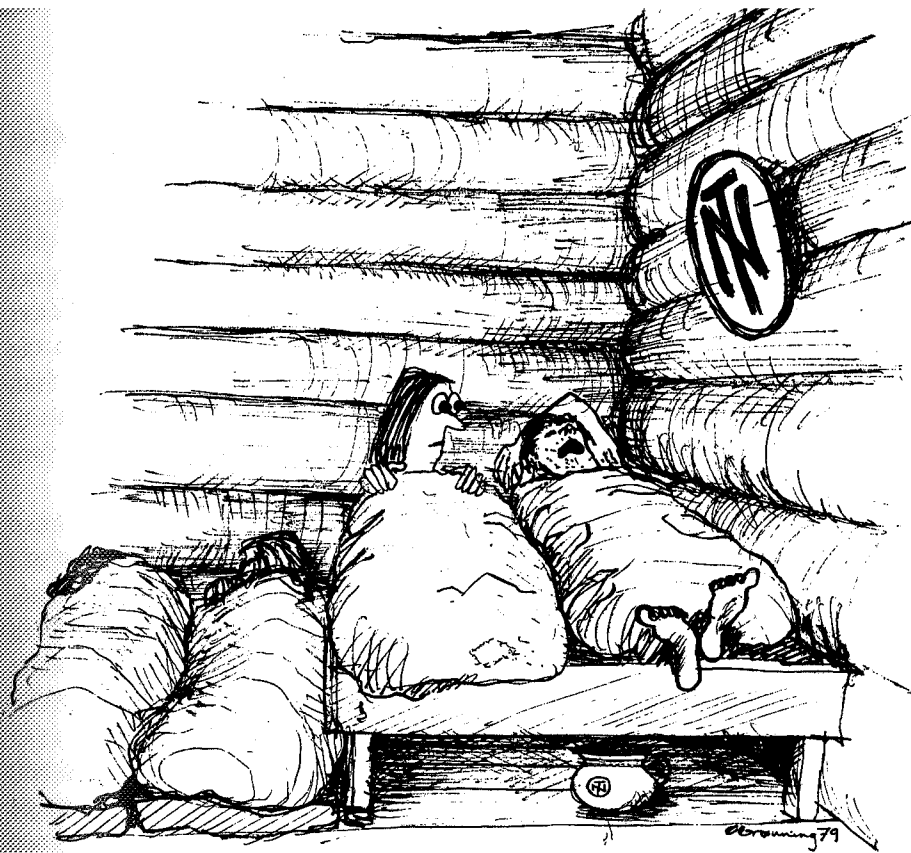

man skulle treffe en kvinne med dusjhette og høyhælte sko over Geithetta, er sjansen for å møte en mann med paraply og støvfrakk midt på Syltoppen omlag like stor.

Mennene var tidligere ute med fjellvandring, det må innrømmes. Kvinnene kom subbene etter i sidskjørt og alpelue noen år etter. Men da var til gjengjeld bragden desto større. Å bestige fjell og tinder i langskjørt er en sportsprestasjon det står respekt av.

Sidskjørt, gjerne med bred fløyelskant, var det vanlige fjellvanntrekk for kvinner. Om sommeren utrolig upraktisk, om vinteren nesten livstruende. Snøen satte seg fast i kanten og ga den kvinnelige fjellvandrer noen ekstra kilo å dra på. Var været vekslende kunne det danne seg en slags iskappe på skjørtet. Men, kvinnene fant seg i mangt for å delta i fjelllivets gleder. Det er anderledes i dag, kunne man f.eks tenke seg en gjeng ungjenter baske seg over Mellomfjell i subbeside skjørt i våre dager?

Først et godt stykke inn på 1900-tallet fikk kvinnene lov til å iføre seg et mer hensiktsmessig antrekk, og da i form av puttis, en underlig nikkers-strømpevariant av lange bånd.

Tegninger: ØYSTEIN GRØNNING

Ifølge mormor på snart 90 år var det to hovedproblemer for fjelllets pionérkvinner. Det ene var påkledningen, det andre var liggeproblemet. Hun forteller at under en påsketur i Sylene i 20-åra hadde hun en rekke tilskuere til sin påkledningsrutine - for hva kunne vel en slik kvinnelig framtoning i fjellet ha på seg? Når sant skal sies var det ikke tillatt disse kvinnene noen overdreven forfengelighet. På Blåhamarstugan hang det en kam i en snor til felles bruk, men noe mye jåleri utover det tillot ikke bekvemmelighetene.

Liggeproblemet var stort. Dette var før turisthyttenes tid, og i trange setrer var det ikke plass til egne dame- og herrerom. Resultatet ble derfor ofte at damen måtte ligge i benken på kjøkkenet eller innsmugles på soverommet i nattens mulm og mørke. En dramatisk episode i så måte inntraff på Nedalshytta i begynnelsen av århundret. Det var som vanlig en dame og en hærskare menn som skulle plasseres. En plan ble lagt for at også damen skulle få nyte det gode å ligge i seng. Tidlig på kvelden ble hun smuglet inn på soverommet. Bare en utvalgt krets visste om denne tilsnikelsen, resten gikk og la

seg lykkelig uvitende om at i en av sengene - klemt opp mot veggen og med hardt igjenknepte øyne - lå en dame.

Mor opplevde samme situasjon med omvendt fortegn på Storerikvollen i 1938. Langfredag kveld og over 30 menn skulle ligge på golvet. Samtidig var det en ledig seng på et damerom. Beinhardt trosset man alle hemninger og fant ut at sengen måtte kunne brukes. Etter lange forhandlinger ble en mann valgt ut. Hvilke kriterier som ble brukt ved utvelgelsen, skal være usagt. Men en kan tenke seg at han måtte være både pålitelig og diskret. Etter at kvinnene hadde gått til ro og lyset var slukket, ble mannen så ført inn på rommet og fant pent sin plass i køya nærmest døra.

Da mor begynte sitt fjell-liv, var det heller ikke så helt vanlig med jenter i fjellet. Som storvokst 16-åring kom hun til Baardsgaarden i Storlidalen. Den ble da drevet av en søskenflokk - alle særdeles småvokste. Da mor trådte inn i kjøkkenet, tittet den eldste søsteren fram fra peiskroken og utbrøt: Å næ, å næ - så digert eitt kvinnfolk ha æ ailler sjett! Det gjorde ikke godt i en stor og sjenert jentekropp midt i ten-årene.

Om vi var få i begynnelsen, så har vi tatt det igjen. Og vi er blitt godt mottatt. Allerede i 1920, da de to første kvinnene møtte opp på en generalforsamling i Trondhjems Turisforening, ble de hilst med stående applaus. Så voldsom har ikke mottakelsen i det daglige turlivet vært, men vi er blitt akseptert som fjellvandrere, verken mer eller mindre. Kanskje har TT's egen variant av matriarkatet, de mektige vertinnene, hatt en viss innflytelse på likestillingens framgang i fjellet.

Tallmessig har vi i hvert fall denne likestillingen, vi på hunnkjønnsida av statistikken er faktisk i flertall. Det er nok ikke helt uten grunn at Jotunheimen har fått tilnavnet Jenteheimen. I dag er vi altså over halvparten av fjellets fotfolk, men ledelse og organisasjon har vi desverre for en stor del overlatt til mennene. Skal neste skritt mot fjellets likestilling bli at vi også vandrer inn i fjellets styre og stell?

Tydaling på langski

Av BJARNE VESTMO

Mange tydalinger husker ham ennå. Han var ikke store karen, Ole Olsen Auneaker, men han var likevel ikke en type som forsvant i massen. Først og fremst stakk han seg ut som en stor idrettsmann. Omkring århundreskiftet var han stadig på farten i skirenn, men figurerte ikke med store overskrifter på avisens sportssider. Tilfellet ville at navnet hans likevel ble bragt over det ganske land. Det skjedde i 1972, lenge etter hans død, i forbindelse med at Tydal IL og Græsli IL arrangerte sitt minneverdige ski-NM. Da ble det brukt en tegning av Auneaker som gjennomgangsfigur på program og plakater. Her så man en skiløper med lange, gammeldagse ski, en langstav og skreppa på ryggen.

Det var ikke uten grunn at tydalingene på denne måten hedret en av sine store skiløpere. Ole Olsen Auneaker var ikke imponerende av vekst, og fikk tilnavnet Stott-Ola eller ofte bare Stotten. Dermed kunne folk skille ham fra en annen kar på samme gården hvor Stott-Ola arbeidet, og som hadde adskillig flere centimeter mellom skosåler og øverste hårrot og som ble kalt Stor-Ola.

Stor var altså ikke Stott-Ola av vekst, men han var spenstig og senesterk. Humøret var alltid på topp, og det skarpskårne ansiktet viste at dette var en kar med egenskaper som mer enn oppveide mangelen på fysisk størrelse.

Faren til Stott-Ola var skomaker som senere kjøpte husmannsplassen Auneaker ved elva Lødølja, en kilometer fra bygdeveien gjennom grenda. Noen storplass var ikke dette nettopp, og mulighetene til utkomme i fjellbygda var ikke mange. Den som ville holde seg i Norge og ikke følge utvandrerstrømmen til Amerika, måtte regne med vårknipe året rundt. Men Stott-Ola holdt seg hjemme og livnærte seg med jakt og fiske. Han ble en dugelig jeger. Vinter som sommer, høst som vår fartet han rundt i de umåtelige fjelltraktene.